

της ψυχής μου, του κ. Παλαμά. Σε λίγο κάποιος φίλος μου, ο κ. Κ. Ράδος, άνθρωπος μεγάλης αξίας επιστημονικής, έβγαλε κάποιο βιβλίο για το γλωσσικό ζήτημα (2), βιβλίο για κάποιο πιστεύω αληθινά να μετανόησε αυτός, που μας χάρισε μεστά για την ναυτική ιστορία έργα. Σαυτό το νεανικό του βιβλίο ο φίλος μου κ. Ράδος με μια ψεύτικη σοβαρότητα έγραψε απαντώντας στον Ροδών: «Εν πρώτοις παρατηρούμεν ότι το άρχος είναι όπως άγνωστον τη δημόδει. Δεύτερον δέ ότι κατά τους κανόνας της δημόδους τὰ εἰς ὧν λήγοντα μετατρέπουσι πάντοτε τὴν κατάληξιν εἰς ὦνα. Οὕτω Αἰών—αἰώνας, Παρθενών—Παρθενώνας(3).» Τί να εἰπούμε για τὸν καλὸ μας τὸν κ. Ράδο, ἀφοῦ χειρότερα εἶπαν τότε καὶ λὲν καὶ τώρα μερικοὶ πρὸ διαβασμένοι στὰ ζητήματα τῆς γλώσσας. Ἀλλ' ἄς δείξουμε τώρα με λίγα παραδείγματα πὸς τὸ Παρθενὸς εἶναι τύπος ζωντανός. — Ἀπόξω ἀφ' τὸ Αἴγιο, τὴ Βοστίτσα δηλαδή, εἶναι κάποιο γυναικεῖο μόναστήρι τῆς Παναγίας, πού ἔχει παρεγνόμι Πεπελενίτσα. Τὸν περασμένο χεινὸπωρο πῆγα καὶ για να ρεφινίσω μήπως βρῶ τίποτε κοντίκια καὶ ἄλλα χειρόγραφα χρήσιμα για τίς ιστοριοδικῆς καὶ γλωσσικῆς μου ἔρεδνες. Βρῆκα καὶ καὶ ἕνα παλιὸ κοντίκι με πρόθεσες, ξερόνησες, σαρανταρια, καὶ ἄλλες σημειώσες γραμμένες τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀπὸ τίς μοναχῆς Χρυσάνθη, Ζακυνθία, Εἰρήνη, για τίς ὁποῖες μίλησα καὶ κάπου ἄλλου(4). Σαυτό τὸ κοντίκι τῆς Πεπελενίτσας συγνὰ βρίσκεται ἡ ὀνομαστικὴ Παρθενὸς (φ. 1α τρεῖς φορές, 2β δύο φορές, 9α, 14, 18β, 23) καὶ ἡ αἰτιατικὴ Παρθενὸν(ν) (φ. 1α, 2β δύο φορές, 3α, 3β, 4α, 9β, 11α, 12α, 12β, 13β, 14α, 20α, κλ. κλ.) Ἐδῶ σημαίνει τὸ Παρθενὸς=μοναστήρι Παρθένων. Καὶ ἐπειδὴ κανεὶς θὰ τύχη να μοῦ φέρη, με τὸ δικίον του βέβαια, τὴν ἀντιλογιὰ πὸς μπορεὶ μιὰ φορά να λεγόνταν ἡ λέξη καὶ τώρα πιά εἶναι νεκρὴ, γιαυτό καὶ ἐγὼ θὰ φέρω παραδείγματα καὶ ἀφ' τὴν τωρινὴ μας γλώσσα τὴ λεβέντικη. Κάποιος λόγιος πού δημοσίευσε στὸ περιοδικὸ «Ἐστία» με τὴν ὑπογραφή Ο ΦΙΛΟΣ ΣΟΥ τὰ ὄρατα ἐκεῖνα καὶ γιομάτα ποίηση καὶ ζωὴ ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, σένα ἀπὸ σαῦτα (5) γράφει για τὸ πεντάκαλο κοριτσάκι του τὴν Αὐγούλα, κοριτσάκι τετραπέρατο μόλις πέντε χρονῶνε, αὐτὰ τὰ πολύτιμα για τὸ ζήτημά μας λόγια: «...Προχτές τὴν εἶχα—τὴν Αὐγούλα μαζί μου στὸν περίπατον. Ἀγνάντια μας εἶχαμε τὴν Ἀκρόπολη· τὴν ξέρι τὴν Ἀκρόπολη· καὶ ἔλα πού ξάνοιζε τὸν Παρθε-

νῶνα κ' ἤθελε να τῆς πᾶ για τὸν Παρθενῶνα (τονὸ λέει μάλιστα, με τὴν παιδιανλοία γλώσσα τῆς, Παρθενὸ· καὶ μὴ νομῖσθε πὸς διάβαρε τὸ «Τυξίδειον τοῦ κ. Ψυχάρη· εἶσι τὴν ἔμαθε να τὸ λέη ἡ δασκάλα τῆς ἡ Φύσας· ἄλλα ἀχολεῖο δὲν ἐμαθῆτεν ἀκόμα)...» Ἀς προσέξη κανεὶς στὰ: εἶσι τὴν ἔμαθε να τὸ λέη ἡ δασκάλα τῆς ἡ Φύσας καὶ εἶναι περιττὸς καθε δικὸς μου λόγος. Ἀς ἀφήσουμε ὅμως τὴν Αὐγούλα τὴ λιγύχρονη για να εἶς μελοσήσω τι λέγανε ἄθρωποι πού εἶχανε χρόνια καὶ χρόνια ἀγωνιστῆ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Στὰ 1902, τὸ καλοκαίρι, ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία μ' ἔστειλε να παρακολουθῶ τίς ἀνασκαφῆς καὶ τίς ἄλλες ἀρχαιολογικῆς ἐργασίες πού γίνονταν τότε στὴ Φιγαλία. Καὶ για τὴν ἀνασκόπωση τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπάλλωνα εἶχαν ἐρθῆ ἐργάτες πούχαν δουλέψη προτύτερα στὴ δουλειὰ πούγινε για να στερεωθῆ ὁ Παρθενός. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐργασιὰ, τὴν ἀληθινὰ ἐργασιὰ— πού ἀπὸ τὸ στόμα τῆς τόσα καὶ τόσα γλωσσικὰ μνημεῖα μαζώξα καὶ μύρια διδάχτηκα— ἔκουγα καθε στιγμὴ, πού λέει ὁ λόγος, τὸ Παρθενός, τοῦ Παρθενού, τὸν Παρθενό. Κάθε φορά πού χτύπαγε σταυτιὰ μου ἡ λέξη θυμῶμουνα τίς κοροῖδες, θυμῶμουνα τὰ πικρὰ λόγια, πού οἱ διάφοροι ἀνίδεοι— γινώστες τάχατες τῆς δημοτικῆς, τῆς πανώριας μας γλώσσας—τόλμησαν να ξεστομίσουν ἐναντίον τοῦ Ψυχάρη μας, λαβαίνοντας ἀφορμὴ ἀφ' τὸ περίφημο Παρθενός. Καὶ πολλές φορές με τᾶκουσμα τῆς λέξης πού λέμε φώναξα να προσέξουν τὸν τύπον αὐτὸν καὶ οἱ μαζί με μένα ἐργαζόμενοι καλοὶ μου φίλοι κ. Κωστής Κουρουγιώτης, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων, καὶ κ. Νίκος Ἰωαννίτης, μηχανικός στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Αὐτοὶ τώρα εἶναι ἐδῶ στὴν Ἀθήνα, καὶ ἂν βρεθῆ κανένας πού δὲ πιστεύει τὰ λόγια μου ἄς ρωτήξῃ αὐτούς. Στὰ γραφεία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τοὺς βρίσκει καθε μέρα. Μπορεὶ να ρωτήξῃ καὶ τὸ σεβαστό μου φίλο κ. Δευτέρη Καμπάνη, πού ἦταν τότες ἐπιστάτης τῶν ἐργατῶνε στὴ Φιγαλία.

Ἐπειτα πόσες φορές ἔτυχε νακούσω τὸν τύπο «Παρθενός» στὸ λιμάνι τοῦ Περσῆ ἀπὸ βαρκάρδες, πού μιλάγανε για τὸ γνωστὸ καράβι, πού στὴν πρῶμνη του με χρυσὰ γράμματα ἔχει τὴν ἐπιγραφή: ΠΑΡΘΕΝΩΝ.

Ἀς ἔρθουμε τώρα καὶ στὰνάλογα τοῦ Παρθενῶνα—Παρθενός. Μπορούσα να σοῦ μαζώξω, φίλε

καὶ μπιστευμένε κ. Ράδε δσα θῆς. Ἀρκοῦν ὅμως τὰ πρὸ πρόχειρα. Ὁ μακαρίτης ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένου ὁ Κοραῆς λαβαίνοντας ἀφορμὴ ἀφ' τὸ: χειμὸν καὶ καλοκαίρι πού βρίσκεται στοὺς στίχους τοῦ Πτωχοπροδρόμου (6) ἐσήμειωσε (7) πὸς τὸ χειμὸν εἶναι ἀπ' τὴν ὀνομαστικὴν χειμὸς = χειμῶν. Καὶ λέει παρακάτου: «Τοιαῦτα πολλὰ ὀνόματα εἰς ὧν ἡ μεταχικὰ ἡ τῆς περιτοσυλλάβου κλίσεως ἐμετάφερεν ἡ κοινὴ γλώσσα εἰς τὴν ἰσοσύλλαβον τῶν εἰς ὦς». Καὶ φέρνει παραδείγματα τουταδὰ: ἄρχος, γέρος, θαμπός, σιγός, χάρος (=ἀρχων, γέρων, θαμπῶν, σιγῶν, χάρων). Καὶ προσθέτει: «Ἀλλὰ δὲ πάλιν μαζί με τὴν μεταβολὴν τῆς ληγουσῆς ἔπαθαν καὶ μεταβολὴν τόνου, πλειὸς (ἔθεν τὸ πλειότερος) πρεπός, σκεπός, φευγός (=πρέπων, σκέπων, φεύγων)». Παρόμοιο τὸν μυλός=μυλιῶν. Ἀκοῦτε; Ὁ Σοφὸς Κοραῆς μιλάει. Μὰ ἐπειδὴ ὁ κ. Ράδος ἀναφέρει τὸ ἄρχος ἀγνωστον τῆ δημοτικῆ θὰ τοῦ θυμίσω μερικῆς παροιμίας, πού θὰ τῆς ἀκουσε βέβαια ἀπὸ τότες πούβγαλε τὸ βιβλίο του.

Ὁ βλάχος ἄρχος δὲ γίνεται (8)

Ὁ βλάχος ἄρχος καὶ ἂν γενῆ πάλι προτιὰς μυρῆς (9)
 Ὁ βλάχος ἄρχος καὶ ἂν γενῆ βλαχίλας θὰ μυρῆς (10)
 Καὶ ὁ ποτικὸς στὴν τρύπα του μεγάλος ἄρχος ἦταν (11)
 Ὁ βλάχος ἄρχος καὶ ἂν γενῆ πάλι βλαχίλας μυρῆς (12)

Ἀμα δὲ θέλει μαρτυρίες για τὸ ἄρχος καὶ ἀπὸ χειρόγραφα μπορῶ να γιομίσω χωρὶς ὑπερβολὴ δυὸ δλόκληρα φύλλα τοῦ «Νουμά». Μιὰ τέτοια δουλειὰ θὰ ἦταν ἀληθινὰ περιττὴ. Μιὰ γενικὴ τοῦ ἄρχου... Ἀνδρέου στὰ σπῆ [1580], ἄς τὴν ἰδῆ σὲ χειρόγραφο σημείωμα στὸ μεμβράνινο Εὐαγγέλιο πού φυλάγεται στὸ σκευοφυλάκειο τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τῆς Χάλκης (13).

Για τὸ Χάρος—ἄς τὸ σημειώσω σὰν ἔτυχε λόγος—ὅτι εἶναι πρὸ συχνὸ ἀφ' τὸ Χάροντας. Τὸ δεύτερο βρίσκεται, δὲ θυμοῦμαι καὶ ἂν ἄλλου πουθενὰ, εἶνα ὄραιο μοιρολόι:

Κλαῖγε με μάννα, κλαῖγε με αὐγὴ καὶ μεσημέρι,
 καὶ μέσ' στ' ἀνάγυρμα τοῦ ἡλιοῦ ποτέ σου μὴ με
 [κλάψης
 γιαὶ δειπνάει ὁ Χάροντας με τὴ Χαροντισσά του(14)

Καὶ τώρα θὰναφέρω καὶ ἄλλα ἀνάλογα ἐξὸν ἀπὸ κείνα πού σημείωσε ὁ σοφὸς Κοραῆς.

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΧΑΦΜΠΟΥΡ ΚΑΙ ΣΙΝΗ

(Δανιμαρκέζικο δημοτικὸ τραγοῦδι)

Ὁ βασιλεὺς Χαφμπούρ καὶ ὁ βασιλεὺς Σαβάρδ βρίσκονται σ' ἔρητα ἀπ' ἀφορμὴ τῆς παρθένας Σίνης, πού εἶν' ὁμορφὴ πολύ. Ὁ Χαφμπούρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλεῦς, σηκώνεται τὰ μεσάνυχτα καὶ λέει τὰ παραγμένα του ὄνειρα:

— Μοῦ φάνηκε πὸς ἤμουνα ψηλὰ στὰ οὐράνια. Εἶχα τὴν πολυχαπημένη μου στὴν ἀγκαλιὰ μου καὶ πετούσαμε ἀνάμεσα στὰ σύγνεφα.

Οἱ κοπέλλες κ' οἱ γυναῖκες πού ἦταν ἐκεῖ δὲν πρόσεξαν στὰ λόγια του· ἡ ἀγαπημένη του ὅμως μάννα πρόσεξε ὄνειρό του.

— Πῆγαινε στὸ βουνὸ καὶ πῆγαινε γλήγορα πούδ' ἀπακαλέσει τὴ μεγαλύτερη τῆς νεραϊδῆς κόρη να ζηγήσῃ τὸνερό σου.

Ὁ Χαφμπούρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλεῦς, παίρνει στὰ ριστερό του χέρι τὸ σπαθὶ καὶ στὸ βουνὸ πηγαίνει τὴν κόρη να ζητήσῃ. Χτυπάει τὸ βουνὸ μ' ἄλαφρὸ χέρι κ' ἡ κόρη τῆς νεραϊδῆς σηκώνεται, ξέροντας τί τῆνε θέλοιν.

— Ὅρα καλὴ σου, ἄξια κόρη τῆς νεραϊδῆς, τυλιγμένη στὴ γούνα σου. Σε παρακαλῶ στόνομα τοῦ μεγαλοδυνάμου Θεοῦ να μοῦ ξηγήσῃς τὰ ὄνειρά μου. Μοῦ φάνηκε πὸς ἤμουνα ψηλὰ στὰ οὐράνια. Εἶχα τὴν πολυχαπημένη μου στὴν ἀγκαλιὰ μου καὶ πετούσαμε ἀνάμεσα στὰ σύγνεφα.

— Ἄν ὄνειρεύτηκες πὸς ἤσουνα στὰ οὐράνια θὰ πῆ, πὸς θὰπολάψῃς κείνη, πού ἀγαπᾶς. Ἄν ὄνειρεύτηκες πὸς πέταγες στὰ σύγνεφα, θὰ πῆ, πὸς θὰ πεθάνῃς γι' αὐτὴ.

— Ἄν ἔχω τὴν τύχη να καταχτήσω κείνη, πού ἀγαπῶ, λίγο με νοιάζει, ἂν θὰ πεθάνῃ γι' αὐτὴ.

Ὁ Χαφμπούρ ἀφάνει να μεγαλώσουν τὰ μαλιὰ του, φορεὶ γυναικίαια ρούχα καὶ πάει στὸ βασίλειο τοῦ Σαβάρδ να μάθῃ πιτήδια να ὑφαίνῃ. Βάνει γυναικίαια ρούχα καὶ ἀφάνει τὸ καλάτι του για να ξελογιάσῃ τὴν κόρη τοῦ βασιλεῦς Σαβάρδ. Ὅταν ἔφτασε στὸ καλάτι τοῦ βασιλεῦς διπλόνεται στὸ φέρμα του καὶ ἀνεβαίνει στὴν κάμαρη τῶν γυναικῶνε.

— Ὅρα σὰς καλὴ, γυναῖκες καὶ κορίτσια, εὐγε-

νικῆς γυναῖκες καὶ περήφανες παρθένες καὶ πρὸ πολὺ ἐσένα, κόρη τοῦ βασιλεῦς τῆς Δανιμαρκίας, ἂν εἶσ' ἐσὺ ἐδῶ. Ὅρα καλὴ σου, Σίνη, κόρη τοῦ βασιλεῦς, πού γνέθεις τὸ μετάξι. Μ' ἔστειλεν ὁ Χαφμπούρ σ' ἐσὺ για να με μάθῃς να ὑφαίνω.

— Ἄν σ' ἔστειλε ὁ Χαφμπούρ σ' ἐμένα, καλῶς ἦρθες. Θὰ σὲ μάθω τὸ καλύτερό μου ἀπ' ὅ,τι ξέρω. Ὅλα τὰ ὑφαντά, πού ξέρω να φτιάνω, θὰ σοῦ τὰ δείξω θεληματικά. Θὰ τρῶς ἀπ' ὅ,τι θὰ μοῦ δίνουν καὶ θὰ κοιμάσαι με τίς σκλάβες μου.

— Ἐτρωγα με τὰ παιδιὰ τοῦ βασιλεῦς καὶ κοιμῶμουνα μαζί τους. Ἄν πρέπη να πέφτω στὸ κρεβάτι τῶ σκλάβῶ σου θὰναὶ δυστύχημα για μένα.

— Ἀς μὴ μιλοῦμε πιά γι' αὐτὸ, ὄραία μου κόρη· δὲ θὰ λυπηθῆς καθόλου ἐδῶ. Θὰ τρῶς μαζί μου καὶ στὴν ἀγκαλιὰ μου θὰ κοιμάσαι.

Οἱ περήφανες κοπέλλες κάθησαν κ' ἐργάζονται με προθυμίαν. Ὅμως ὁ Χαφμπούρ, ὁ γιὸς τοῦ βασιλεῦς, δὲ δουλεύει. Παίξει με τίς βελόνες, πού στὸ στόμα του κρατάει. Κεντᾶν τὸ λάφι καὶ τὴ λαφίνα ἴδια, ὅπως κανεὶς τὰ βλίπει να τρέχουνε στὸ δάσος. Ὅσο για τὸ Χαφμπούρ δὲν τοῦ δίνουν ποτέ κανάτι, ὅσο τρανὸ καὶ ἂν εἶναι, πού να μὴν τὰδειάσῃ. Μπαίνει ἡ κακίκα ἡ σκλάβα. Ἦτανε ἀσκημὴ στιγμὴ.

Παθός=παθών. **Μαθός**=μαθών. Και παροιμίες:

‘Ο παθός είναι μαθός
‘Ο παθός είναι και γιατρός

Λουτρός=λουτρών. Σε πολλά μέρη του Μωριά και της Ρούμελης. Και στη Σμύρνη καθώς μου είπε ο Διδάχτορας κ. Ν. Κ. Χ. Κωστής ο τούρκικος λουτρός, όνομα γειτονιάς.

Λαιός=ελαιός, ελαιών. ‘Όνομα τόπου που βρίσκεται σε παλαιά χειρόγραφα άφ’ τού Μυστρά κι ελογυρά του, τόν ΙΖ’ και ΙΗ’ αιώνα.

Ξενοφός=Ξενοφών. Πολλές φορές άκουσα τη λέξη στην Τεγέα, σαν γινότανε λόγος για τον κ. Ξενοφώντα Πειρούλα. Τό Ξενοφός καθώς και Φωκίος=Φωκίων και στην Άρτάκη, καθώς φιλικά μου είπε ο Κ. Α. Μισρογλους.

Κλειτοβός=Κλειτοβών. ‘Όνομα που συχνά βρίσκεται στη γνωστή μεσαιωνική ριμάδα: Τά κατά Λύβιστρον και Ροδάμνην. Στόν κώντικα της Νεάπολης και του Σκαλιγέρου (551) άπαντάει ή εξής επιγραφή:

Στίχοι πολύ έρωτικοί, άφηγηται Λυβίστρον
πώς ο φίλος Κλειτοβός διηγείται της Μυρτιάνης (15)

Τό Κλειτοβός, τό όποιο έσχηματίστηκε από τό Κλειτοφών του ‘Αχιλέως Τατίου (16), βρίσκεται στη ριμάδα αυτή άδιάφορα καθώς και τό Κλειτοβών, όπως βρίσκεται και δρόμων και δρόκος.

Στήν έγδοση του Μαυροφύδη (17), άπαντιέται πάντοτε ο τύπος Κλειτοφών, που γίνηκε κατά τό Παρισινό χειρόγραφο. Μά τάχατες έτσι είναι και στο χειρόγραφο, γιατί ή έγδοση αυτή έχει πολλά λάθια (18).

Λέος=Λέων. Βαφτιστικό όνομα. ‘Απαντιέται τώρα στην Κυνουρία καθώς μου είπε φιλικά ο Διδάχτορας της Φιλολογίας άρχαιολόγος κ. Κ. Ρωμαίος. Βρίσκεται και σε παλιά προικοσύμφωνα τσακωνικά του 1711 και του 1722 (19). Βρίσκεται και στα τρίπτυχα της ‘Αγία-Πρόθεσης του μοναστηριού της ‘Ελωνας, όπου ο κ. Κ. Ζησίου νόμισε από άπροσεξία πως είναι θηλυκό (20). Μά είναι αρσενικό.

‘Επειτα βρίσκεται τό Λέος και σε μία επιγραφή απόξω άφ’ τόν Πύργο των Σαραντέρηδων στο Πρασό της Τσακωνιάς:

ΕΤΟΣ ΑΨΚΒ ΜΑΙΟΥ ΚΘ ΑΝΗΓΕΡΘΗ Ο ΠΑΡΩΝ ΠΥΡΓΟΣ ΔΙΕΘΩΔΩΝ ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΑΔΕΛΦΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΥΡ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΡΙΚΑ ΜΕ ΠΟΝΩΝ ΚΟΙΩΝ ΚΑΙ ΕΞΘΩΔΩΝ—Ο ΔΕ ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΙΣ ΛΕΟΣ ΤΑΝΕΣΙΣ

Τό Λέος και οι νοταριακά γράμματα των χρονών 1677—1702 άφ’ τό χωριό Πυργί της Χιός (21). Και τά σύνθετα άφ’ τό Λέος, π. χ. ‘Αρκολέος=‘Αρκολιών. Είναι δε τό ‘Αρκολέος αυτό, τό παράνομα των ‘Αρχοντόπων της Κρήτης (22). ‘Επειτα **Τιμολέος**=Τιμολίων (έν Τεγέα) και **Ναπολέος**=Ναπολιών, τό όποιο άκουσα στις παρασμένες δημορχικές έκλογές έδώ στην ‘Αθήνα, ένώ γινότανε λόγος για τον κ. Ναπολέοντα Κανάρη.

Παντελαίος=Παντελαίων. Βρίσκεται στόν κώντικα 2039 της ‘Εθνικής Βιβλιοθήκης ‘Αθηνών, φ. 62α, ως βαφτιστικό όνομα στο χωριό Κορακοβούνι της Τσακωνιάς κατά τόν ΙΗ’ αιώνα.

Ίλαρίος=‘Ιλαρίων. Στόν Κώντικα του μοναστηριού του ‘Αγ. Νικολάου Λαπαθών, φ. 89α τφ 1703. **Βησδαρίος** τάκουσα έγω ο ίδιος τό όνομα στο μοναστήρι του ‘Αγ. ‘Αθανάση του Φιλια, στα Καλάβρυτα. Βρίσκεται και στόν Κώντικα 46 της Χριστιανικής ‘Αρχαιολογικής ‘Εταιρείας των ‘Αθηνών. φ. 3 κατά τόν ΙΗ’ αιώνα.

Νήφος=Νήφων. Καλογηρικό όνομα τάκουσα στο Μέγα Σπήλαιο και στην Τροπολιτσά. Στόν Κώντικα 313 της ‘Ιερολυμιτικής βιβλιοθήκης βρίσκεται κατά τόν Ις’ αιώνα και **Νύμφος** [=Νύμφων] ‘Ιερομόναχος Χιώτης (23).

Χαρίτος=Χαρίτων. Βαφτιστικό και καλογηρικό όνομα καθώς και παράνομα πολύ συχνό. Τό βρισκω στα 1582 στόν Κώντικα 290 του Μεγα-Σπήλαιου ως παράνομα (φ. 716). Τό βρισκω πάλε (24) στα 1590 (φ. 86, 10α) και στα 1643 (φ. 10α) βαφτιστικό όνομα στόν Κώντικα του μοναστηριού της Σιδερόπορας, στη Μεσσηνία, που τώρα είναι στην ‘Εθνική Βιβλιοθήκη της ‘Αθήνας με νούμερο 2029. Συγνό, συγνότατο είναι σε στερνότερα χειρόγραφα, τρίπτυχα κι επιγραφές.

Και τώρα έρχουμε να ξαφνίσω μ’ ένα ανεπάντεχο ξάφνισμα τόν κ. Ράδο, τό φίλο μου και προκομένο συνεργάτη.—Σαυτό τό νεανικό του κατά του κ. Ψυχάρη και της ‘Εθνικής μας γλώσσας βιβλίο του ο κ. Ράδος άφου έδέσπισε ότι: «Κατά τούς κανόνες της δημόδους τά εις αν λήγοντα μετατρέπουνσι πάντοτε την κατάληξιν εις ονα» φέρνει παράδειγμα, ως είπαμε και παραπάνου, τό Αιδών—Αιδώνας

και τό Παρθενών.—Παρθενώνας κι ύστερα προσθέτει: ‘Ανάλογον δε και τό Φιλήμων—Φιλήμωνας και ποιητική άδεία Φιλημονας. Και ηδετε έν ημέραις άποπτάσης φευ δημοτικότητας:

Κάτω οι Κουτραίοι, ζήτω ή ‘Ελλάς
Δήμαρχος θα έβγη ο Φιλήμονας (25)

‘Αλλά που να φανταστή ο κ. Ράδος πως τό Φιλήμων, ως καλογηρικό όνομα, λέγεται και ο Φιλήμος. ‘Ο θεοφορούμενος καλόγηρος κ. Εδσστράτιος Εδσσταθίου μου άνέφερε δυό τρεις φορές, όταν ήμουνα στο Μεγα-Σπήλαιο για παλαιογραφικές και ιστορικές έρευνες, ένα παλαιό καλόγηρο που λεγότανε Φιλήμος. Στο τέλος ένου Κώντικα, που βρίσκεται στο μετόχι του ‘Αγίου Τάφου στην Πόλη, με νούμερο 401, διαβάζουμε: + Τό παρόν Ευαγγέλιον έγράφη διά χειρός έμου του άμαρτωλού, τάχα μοναχού Φιλήμου, έν τη αγία-Λαύρα του δσίου και θεοφόρου πατρός ήμών Σάβα του ήγιασμένου και καθηγητού της έρήμου· έτους ‘ζοθ’ [=1571] ένδικτιώνος ιδ’ μηνι Ιουνίω ιδ’, ήμέρα Τρίτη και οι άναγινώσκοντες ευχεσθαι μοι δια τόν Κύριον δπως ευρω άφσιν άμαρτιών έν τη ήμέρα κρίσεως» (26). ‘Η γενική Φιλήμου έγινε βέβαια άπ’ όνομαστική: Φιλήμος. Και ο φίλος μου κ. ‘Αθ. Παπαδόπουλος Κεραμεύς που μάς έδωκε την περιγραφή του χειρογράφου αυτού στο πίνακα των βιβλιογράφων σημειώνει: Φιλήμος (27) μοναχός Σαβαίτης.

Και για να τελειώνω πλιά, δε νομίζω περιττό να σημειώσω πως και δευτερόκλιτα εις ον μετεσχηματίστηκαν εις ος. Παρ. χ. Τό έργον έγινε και έργος. Και φράση: με λόγο ή μ’ έργος (28). Τό σπήλαιον έγένηκε πάλι: ο σπήλαιος. ‘Ο τύπος αυτός μαρτυρείται κι από χειρόγραφα που εύρηκα έρευνώντας τη βιβλιοθήκη του Μεγάλου Σπηλαιου.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΗΣ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΣ

- (1) ‘Εστία». τόμ. Κς’ (1888) σ. 663.
- (2) Κ. Ν. Ράδου: ‘Ο έν Γαλλία περί της ‘Ελληνικής Γλώσσας άγών.—‘Η τελευταία φάσις του γλωσσικού ήμών ζητήματος. ‘Εν ‘Αθήναις 1890.
- (3) Στο ίδιο μέρος σ. 87—8.
- (4) Νίκου Α. Βέη: ‘Ελληνικές βιβλιογραφίαι και κυρία κωδίκων κατά τούς μέσους αιώνας και άπλ Τουρκοκρατίας. [‘Απόσπασμα έκ του ‘Ποικίλου ‘Ημερολογίου της δεσποινίδος Κατίνας Γ. ‘Ηλιακοπούλου]. ‘Εν ‘Αθήναις 1905, σ. 13.
- (5) ‘Εστία», τόμ. Λ’, (1893) σ. 352.

— Ποτές, λέει, δεν είδα κοπέλλα που να δουλεύη λιγότερο. Ποτές δεν είδα κόρη, που να κεντάη λιγότερο. Ποτές δεν είδα νιά, που τό κρασί καλύπτεται να πίνη.

‘Η κακιά σκλάβα λέει τούτα τά δολερά λόγια :
— Ποτές δεν είδα ευγενικά κοπέλλα, που να πίνη έτσι, όπως έτούτη. ‘Εχει στο στόμα τη θελόνα και μήτε μια ραφή δε βάνει. ‘Όσο τρανό κι αν είναι τό κανόνι, που της φέρνουν, όλο τάνειάζει. Ποτές δεν είδα μάτια τόσο αδιάντροπα, όπως αυτής είδα. Κι ακόμη έχει χέρια, που είναι σα σιδερένια.

— ‘Ακουσε, μικρή μου σκλάβα γιατί με κατηγορείς έτσι; Δε σου είπα ποτέ λόγο πειραχτικό για τόν τρόπο που κεντάς. ‘Ασε τά πειράγματά σου, άσε τις κατηγορίες σου. Μή σκοτίζεσαι για μένα. ‘Όπου κι αν γυρίζω τά μάτια δεν προσέχω σ’ ισένα.

‘Ο Χαφμπούρ, ο γιός του βασιλιά, αρχίζει να κεντάη. Κεντάει τό λάφι και τη λαρίνα ίδια, όπως είναι, ότα φεύγουν μπρός στα σκυλιά. Κεντάει κρίνα, κεντάει ρόδα, κεντάει μικρά πουλιά στα δέντρα. Οι παρθένες τότε θαμάζουν και δε θέλουν πιά να τόν άφήσουν. Κεντάν όλη τη μέρα, όλο τό δειλί και κάμποσο άπ’ τη νύχτα. ‘Επειτα σηκώνονται να πάνε στο κρεβάτι.

‘Ο Χαφμπούρ, ο γιός του βασιλιά, ρωτάει σαν τι κρεβάτι θαχη

— Θα κοιμηθής στην κάμαρή μου, πάνου σε προσέφαλα γαλάζια.

Πρώτη άνεβαίνει τη σκάλα ή περήφανη Σίνη κι ακολουθεί ο Χαφμπούρ, που γελάει μέσ στην καρδιά του. ‘Η κέρνη λαμπάδα άνάφτηκε κ’ ήταν περιχαροι κ’ οι δύο τους. Μά ή σκλάβα τούς ακολουθεί με σταχασμούς κακούς. ‘Εσβυσε ή λαμπάδα κ’ ή σκλάβα ξεμακραίνει. Φανταζονται πως είναι μοναχοί τους. ‘Ο Χαφμπούρ βγάνει τό κόκκινό του φόρεμα και τό σπαθί του λαμποκοπάει. Πέφτει άνταφλα στο κρεβάτι και, μά την πίστη μου, ή άρματωσιά του άχολογάει. ‘Η Σινίλδη ξέθαρη του λέει:

— Δεν είδα ποτές μου έτσι όμορρη παρθένα με τόσο σκληρό φόρεμα.

Βάζει τά χέρια της πάνου στα στήθια του Χαφμπούρ, τά κατασκεπασμένα με χρυσάφι και διαμάντι.

— Γιατί τά στήθια σου δεν είναι σαν των άλλων γυναικών;

— Συνήθιο είναι του τόπου μου για να μπορούν οι γυναίκες καθάλα στο κυνήγι να πηγαίνουν. Της άρματωσίας τά σίδερα ζουλούν τόν κόρφο τους.

Τά δυό βασιλόπουλα μείναν εκεί όλη τη νύχτα

μιλώντας πολύ, κοιμάμενα λίγο. Σκέφτονται τόσα πράματα.

— Πές μου, περήφανη Σινίλδη, σαν έτυχε και σμίξαμε έτσι, ποιος είναι στόν κόσμο ο άγαπημένος που όρίζει την καρδιά σου;

— Κανένας δεν όρίζει την καρδιά μου περισσότερο από τό βασιλιά Χαφμπούρ και δε μπορώ να του τό φανερώσω. Ποτές δεν είδανε τά μάτια μου τό βασιλιά Χαφμπούρ· άκουσα μόνο τό χρυσό του βούκινο, ότα στο κυνήγι πήγαινε κι ότα γύριζε άπ’ αυτό.

— ‘Αν είναι ο Χαφμπούρ, κόρη του βασιλιά, που όρίζει τόσο την καρδιά σου, γύρισε από τό μέρος τούτο, γλυκιά μου άγάπη· είναι κοντά σου.

— ‘Αν είσαι ο Χαφμπούρ, ο γιός του βασιλιά, γιατί να μ’ άτιμάσης θέλεις; Γιατί δε μπαίνεις στο παλάτι του πατέρα μου με τά σκυλιά και τό γεράκι;

— ‘Ηρθα στο παλάτι του πατέρα σου με τά σκυλιά και τό γεράκι. Μά μούπεν όχι ο πατέρας σου και μ’ άποπήρε.

‘Ενώ μιλούσαν έτσι οι δύο τους, θαρρώντας ότι είναι μοναχοί τους, ή κακιά σκλάβα ήταν εκεί και τούς άκουγε. Ντροπή σ’ αυτή την άτιμη γυναίκα. ‘Εκανε τρανό κακό. Σήκωσε τμήρορο του Χαφμπούρ· σπαθί και τη καινούρια άρματωσιά του. ‘Επήρε τδ-

(6) E. Legrand: Bibliothèque Grecque vulgaire. Τόμ. I. Paris 1880, σ. 110, στίχ. 68.

(7) A. Κοραή: "Ατακτα. Τόμ. Α. Παρίσι 1828, σ. 51 κ. ε.

(8,9,10) Ν.Γ. Πολίτου: Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του ελληνικού λαού.—Παρεμφαι. Τόμ. Γ'. 'Εν 'Αθήναις 1904, σ. 135.

(11) Νίκος Α. Βέης: δες παραπάνω, σ. 14.

(12) Π. Παπαζαφειροπούλου: Περιουναγωγή γλωσσικής όλης και έθιμων του ελληνικού λαού. 'Εν Πάτραις 1887, σ. 284, αριθμός 612.

(13) Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως: 'Η έν τῷ νησίῳ Σωζοπόλει βασιλική μονή 'Ιωάννου του Προδρόμου και ή τύχη της βιβλιοθήκης αὐτής. 'Εν τοίς «Byzantinjskij Vremeni» τόμ. Ζ' (1900) σ. 678 κ. ε.

(14) Bernhard Schmidt Griechische Marchen, Sagen und Lieder. Leipzig 1877, σ. 166.

(15) Trois poèmes Grecs du moyen-age inedites recueillis par feu de professeur G. Wagner. Berlin 1881, σ. 242 κ. ε.

(16) Κρουμπάχερ: 'Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας. 'Ελληνική μετάφραση Γ. Σωτηριάδη. Τόμ. Γ', σ. 452, ύποσημ. 1.

(17) 'Εκλογή μνημείων της νεωτέρας ελληνικής γλώσσης. 'Αθήναις 1866, σ. 7.

(18) Δες και τον Κρουμπάχερ τόμ. Γ', σελ. 160.

(19) Michael Deffner: Drei Zaconische Heiratsprotokolle aus dem Anfänge des vorigen Jahrhunderts στο Archiv für mittel-und neugriechische Philologie. Athen 1880, σ. 174 κ. ε., 181.

(20) Κ. Ζησίου: Γυναικῶν όνόματα κύρια έν Κυνουρία. [Άπόσπασμα έν της 'Επετηρίδος του Παρνασσού]. 'Εν 'Αθήναις 1902, σ. 18, 19 κ. ε. ύποσημείωση 8.

(21) Κ. Ν. Κανελλάκη: Χιακά ανάλεκτα. 'Εν 'Αθήναις 1890, σ. 452, 455, 459, 461, 462.

(22) Σπ. Λάμπρου: Οι 'Αρχολόντες έν Κρήτη. Στο περιοδικό των Χανίων, Σπινθέρ, αριθμός 1.

(23) Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως: 'Ιεροσολυμιτική βιβλιοθήκη. Τόμ. Β' σ. 444.

(24) Νίκος Α. Βέης: Οι Χαμάρετοι. [Ιστορικών και γενναλογικών σημειώμα]. 'Εν 'Αθήναις 1903, σ. 11.

(25) σ. 88.

(26) Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως: 'Ιεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη. Τόμ. Δ' σ. 356.

(27) Στον ίδιο τόμο, σ. 500.

(28) Δες το διήγημα του κ. Κ. Θεοτόκη: 'Υπόληψη «Νουμάς» άρθ. 8 σ.

— Λέει πώς αγαπάει τη μουσική, μά δέ μου ζήτησε ποτέ να του τραγουδήσω.

— 'Ισως να δείχνει μ' αυτό τον τρόπο την αγάπη του.

— 'Η αδερφή μου μπορεί και παίζει πιάνο πολύ όμορφα!

— 'Ετσι; έπρεπε όμως νακούστε τη δική μου να παίζει πανδαμόνιο!

μορφο σπαθί του και την καινούρια άρματωσιά του κ' έτρεξε στην κάμαρη, όπου ο βασιλιάς κοιμώταν.

— Σήκω, σήκω, βασιλιά Σιδάρδ, παρά πολύ κοιμάσαι. Τώρα ο Χαφμπούρ είναι στής Σινίλδης το κρεβάτι.

— 'Αδύνατο νάναι ο Χαφμπούρ; μή μου τό λές. Είναι μακριά απόδω, πέρα κατά την ανατολή, με τους όχτρους του πολεμώντας. Σώπα λοιπόν, καιιά σκλάβα, και τέτιο ψέμα μή μου λές, μιλώντας για την κόρη μου. Άδριο με την ανατολή του ήλιου θα σε κάψω ζωντανή.

— 'Ακουσε, ευγενική μου αφέντη; αφού δέ θέλεις να με πιστέψης, να τό λαμπερό σπαθί του κ' ή γαλάζια άρματωσιά του.

Ο βασιλιάς Σιδάρδ, όξοφρενών κράζει τους ανθρώπους του.

— Σηκωθήτε, σηκωθήτε, παληκάρια μου! Βρίσκειται δώ ένας τρομερός όχτρός. Πάρτε στα χέρια τα σπαθιά και τα σκουτάρια και δείχτητε άντρωμένοι. Ο Χαφμπούρ, ο γιός του βασιλιά, είναι μέσ το παλάτι τούτο. Είναι παληκάρι άτρόμητο.

Χτυπούν την πόρτα με σπαθιά και με κοντάρια. Σήκω, Χαφμπούρ λεβέντη, και τρέχα κάτου στην ύλη.

ΘΛΙΜΜΕΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

*Συεπάξει τό χορτάρι τά δημάδια,
Νυκτερίδες κοιμούνται σεις απήλιες
Και ξεφαντώνουνε μεσ' στα σκοτάδια
Οι καλομάνες κ' οι ξωθιές.*

*Τη βάρκα που δεμένη καρτερούσε
Οι τρικυμίες τη ρίξανε μακριά·
Στη λαγκαδιά που ο 'Ερωτας πετούσε
Λάμιες φωλιάζουν και σιοιχειά.*

*'Ανάμεσ' απ' τα δέντρα τάγεράκι
Δέν τραγουδάει σάν πρώτα χαρωπό.
Στέρωσε της βρυσούλας τό νεράκι,
Σάν την αγάπη μας κι αυτό.*

ΔΗΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Η ΜΗΔΕΙΑ

Μέσα στη σειρά της βιβλιοθήκης του «Νουμά» τον 4ο αριθ. πήρεν ή Εύριπιδική «Μήδεια» μεταφρασμένη από τό γνωστό μας γλυκό τραγουδιστή της θάλασσας και της αγάπης Γιάννη Περιγαλιτή. Τί αξίζει μια καλή μετάφραση αρχαίου έργου και πόσο μπορεί να όφελήσει τη φιλολογία μας τό ελπεν ο κ. Κωστής Παλαμάς με τά άρθρα του «Μεταφράζετε τους αρχαίους», που στο «Νουμά» άλλοτε δημοσιευτήκανε· για τούτο δέν ξαναρχομαι κ' έγώ άπάνου σ' αυτό τό θέμα. Θα πώ τώρα λίγα μόνο λόγια για την αξία της μετάφρασης της «Μήδειας».

Ποιητική τη λέει τη μετάφρασή του ο κ. Περιγαλιτής κι άληθινά είναι τέτοια. Ξαναζωντανεύει ή όμορφιά της Εύριπιδικής τραγωδίας, ίσως της πιο δυνατής και τεχνικώτερης από τις τόσες τραγωδίες του ανθρώπινου Εύριπίδη, σε γλώσσα σπαρταριστή και σε στίχον, άν όχι παντού με την ίδια τέχνη δουλεμένο, μά στα πιο πολλά μέρη τέλειο μπορεί να πη κανένας. Προτίμησεν ο μεταφραστής τό δεκατριούλλαβο στίχο, που όλη τη δύναμη και την όμορφιά του μάς την έδειξεν όλοφάνερα ο μεγάλος του ρυθμού και του μέτρου καλλιτέχνης Γ. Πολυλάς με την ασύγκριτη μετάφραση του 'Αμλέτου

και μάλλα του έργα. Νοιώθοντας βαθιά τη δύναμη του δεκατριούλλαβου ο κ. Περιγαλιτής προσπάθησε να του δώση κι αυτός στα χέρια του όλη τη λιγεράδα, που κλεί μέσα στις διάφορες τομές κι δια λιγίσματα, που κάνουν τό ρυθμό πλούσιος νάνανδίνεται.

Παρακολούθησε πιστά τό αρχαίο κείμενον ο μεταφραστής, μά είχε και τη συνείδηση να προσέχη στην άλήθεια, ότι την ψυχή του έργου πρέπει να μάς γνωρίση και να τη σιμώση στη δική μας ψυχή κι όχι να φέρη μπρός στα μάτια μας άψυχη μούμια, τυλιγμένη μέσα στη σχολαστική λινάτσα. Είναι μεριές, που θαρρεί κανένας ότι δέν έγινε μετάφραση παρά μονάχα ξανάπλαστ των αρχαίων στίχων, που ήρθαν δλόδια στην ψυχή μας την άρμονία και την όμορφιά να μάς γνωρίσουνε. Διαβάζοντας τη μετάφραση τούτη, νοιώθουμε ότι άντικρίζουμε την άπολιτισμένη γυναίκα, την ψυχή που δέρνεται άλύπητα από τό μίσος, τη ζήλια και την έγδικηση και που κάνει τον Κρέοντα να της λέν πώς τη φοβάται.

«Παμπόνηρη γιατί είσαι διαβολογυναίκα
Κι άλαλιασμένη από τό χωρισμό του άντρός σου».

Βλέπουμε δλοζώντανη μπροστά μας τη γυναίκα, που με τη ζωή της ρείπιο από τη σφοδρά, κακοτυχίζει τάδύνατο πλάσμα, που τούγραφεν ή μοίρα του νάγοράζη ακαι κύριο του κορμιού του, μά συνάμα αίστανόμαστε και την ψυχή, που μέσα στο πονοδαρμά της έχει στέρια την άπόφαση να τελειώση κείνο, που ο νοϋς σκέφτηκε κι άς νοιώθη «ποιο φριχτότατο κακό μέλλει να κίνη» θανατόνοντας τά παιδιά της. Μπορεί να πη κανένας ότι για πρώτη φορά νοιώθουμε την άληθινή Μήδεια, τη Μήδεια κείνη πουπλάσεν ο αρχαίος κόσμος που έφτασεν ως έμας χωρίς τά χρόνια να παραλλάξουν τη μορφή της και που μέσα στην τραγωδία του μεγάλου τραγικού δείχνεται τέτοια, ώστε να συναίρηνη τό θεατή και να τον κίνη όλη του τη συμπάθεια να δείχνη γι' αυτή τη θυμωμένη του 'Ιάσονα γυναίκα, κατά την κρίση του Κ. Μύλλερ. Μήδειες γράφτηκαν από πολλούς δραματικούς, τον Κορνήλιο, τό Λεγκουβί κι' άλλους και τώρα τελευταία από τον Κάτουλο Μαντις, κ' έμεις έδω είδαμε στο θέατρο πολλές φορές να παίζονται, μά καμιά, μήτε στο βιβλίο μήτε στη σκηνή, δέ μάς σίμωσε στον τραγικό τρόπον, όσο τό διάβασμα της μετάφρασης τούτης.

«Ένα μονάχα θαρρώ πώς μπορεί να παρατηρήση

'Η περήφανη Σινίλδη τους άκούει και στριφογυρίζει τά χέρια.

— Άκου, Χαφμπούρ, γιέ του βασιλιά, τί γίνεται δξω!

Δόξα στο Χαφμπούρ. Άντιπαλεύει ως άντρας και δέ μπορούσανε να τόνε πιάσουν, παρά σάν πίασαν του κρεβατιού οι στύλοι.

Τόν άρπάζουν και τόνε δένουνε με καινούριες άλυσίδες που τις τσακίζει στο θυμό του, σά να ήταν από μολύβι. Τότες ή γριά σκλάβα τους δίνει την καταραμένη τούτη όρμήνια.

— Δέστε τόνε με τά μαλλιά της Σινίλδης και μήτε πόδι, μήτε χέρι θα σαλέψη. Πάρτε μια τρίχα της Σινίλδης και δέστε του τά χέρια. 'Η αγάπη που της έχει, θα τον έμποδίση να τη σπίαση.

Παίρνουνε δού τρίχες της Σινίλδης και του δένουνε μ'αυτίς τά δού του χέρια. Άγαπούσε τόσο τη Σινίλδη, που δέ θέλησε να σπάση την άλυσίδα τούτη.

'Η περήφανη και γλυκιά παρθένα κλαίει και του λέει:

— Χαφμπούρ, κάψε τις τρίχες αυτές. Τό θέλω έγώ. Φέρνουν τό δεμένο στο κάστρο. Παρθένες, γυναίκες, και πρώτη απ' όλες ή πολυαγαπημένη του, πάνε από κοντά του. Φορτόνουνε σίδερα βαριά τό

Χαφμπούρ, τό γιό του βασιλιά. 'Η Σινίλδη πάει σιμά του και ξαναγυρίζει και χύνει δάκρυα πικρά. Του λέει με πόνο:

— Να οι τρεις θειάδες μου, θέλεις τώρα δά να παρακαλέσουνε για σένα; Γιατι αύριο, προτού να βγη ο ήλιος ο πατέρας μου έχει άπόφαση να σε κρεμάση στην πιο άψηλή βελανιδιά.

Ο Χαφμπούρ χωρίς θυμό της άπολογιέται:

— Είμαι λοιπόν τόσο τιποτένιος, που πρέπει γυναίκες να παρακαλέσουνε για μένα; Άκουσε, αγαπημένη μου Σινίλδη· δόσε μου ένα σημάδι της καλογνωμιάς σου. Ότα θα με δής να κυματίζω στον άγέρα, κάψου μέσα στην κάμαρή σου.

— Καλά, άπολογιέται ή περήφανη Σινίλδη, καλά Χαφμπούρ, γιέ του βασιλιά· θα κάμω αυτό που μου ζητάς.

Πλήθος πολύ κατεβαίνει απ' τό παλάτι μαζί με τό Χαφμπούρ. Όλοι όσοι τόνε βλέπαν κλαίγαν και φανερώσαν τη δυσαρέσκεία τους. Άμα φτάσανε στον τόπο, πούπρεπε να πεθάνη, ζήτησε λίγη διορία.

— Κρεμάστε τό κόκκινό μου πανωφόρι κι αφήστε με να ιδώ τι θα γίνει. Θα του στοιχίσω του βασιλιά Σιδάρδ, που με κρεμάει σε δέντρο.

'Η Σινίλδη βλέπει τό πανωφόρι. 'Η καρδιά της

ΤΟ ΕΡΗΜΟΚΑΣΤΡΟ

(Συνέχεια από το περασμένο φύλλο)

κανέναν στον κ. Περιγαλίτη· ότι έπρεπε σάρκετις μεριές να είναι πιο όμοιομορφη ή γλώσσα. Γιατί το κεί-θε το σκάφος» στην αρχή και κάτι έδουνθέσανε, αντιπροβάλλει, πολύτεκνος» και μερικά παρόμοια χτυπούν άσκημα μέσα στην αρκετά κληή κατά τ'άλλα μετάφραση. Εύκολα όμως του τὰ συχωράει κανέναν τα τέτοια, όταν φτάνη στα χορικά, εκεί δηλ. που δείχνει την ποιητική του δύναμη και ψυχή· λησμονάει τα μεταφραστικά του παραπατήματα, άμα διαβάξη το περίφημο χορικό :

Έρχομαι το παλαιόν θλίβα
Και θεών παίδες μακάρων κτλ.

Ξαναζωντανεμένο με τέτοια λόγια :

Παιδιά των μακαρίων θεών και του Έρχομαι άγγονια,
Που τρισευτυχισμένοι ζήτ' άπ' τα παλιά τα χρόνια,
Κι από μιάς χώρας Ιερής κι άπόρθητης τρυγάτε
Καρπούς σοφίας τρισένοδοξης, ενώ άλαφροπατάτε,
Παντοτεινά περήφανοι σ' όλόλαμπρον αϊθέρα
Πετώντας, στών έννέα άγνών Μουσών την κατοικία,
Τών Περιδων, που, όπως λέν, έναν καιρό μητέρα
Έκει, όλες τις έγέννησε πανώρια ή 'Αρμονία'
Κι άπ' του όμορφοτεχνούμενου του Κηφισού την κοίτη
Πήρε και δροσοδόγησε τη χώρα ή 'Αφροδίτη,
Γλυκόπνοες άφρες χύνοντας' κι όπως τὸ λέν άκόμη
Φορώντας ροδοστέφανο μυρόβολο στην κόμη,
Τους έρωτές της στέλνει έδώ, κάθε σοφὸ νὰ εύφραίνου
Και νὰ βοηθοῦνε τους καλοῦς καλύτεροι νὰ γένου κτλ.

* *

Κάμποσα χρόνια τώρα ρίχνονται γερὰ τα θεμέλια δουλειάς, που σκοπό της έχει νὰ μάς γνωρίση ξαναπλασμένη στη γλώσσα μας την άρχαία φιλολογία. Στα θεμέλια τούτα έβαλε κι ο Περιγαλίτης, όσο μπορούσε καλύτερα την πολυτίμη πέτρα του με της «Μήδειας» τή μετάφραση.

ΝΑΙΑΣ Η. ΒΟΥΤΣΕΡΙΑΝΣ

Κυρία Μυλωνά : Δεν πρέπει νὰ με διακόψης. Μιχάλη σά μιλω.
Μιχάλης : Μα, κυρία, πὼς θά βρω τότες καιρό γιά νὰ πὼ τίποτα ;

Έκεινη : 'Απορῶ πὼς γίνεται, τόσο συχνά μικροκάμωτοι άντρες νὰ παίρνουνε νταρνάνας ίσα μ' εκεί πάνω.
Έκεινος : Σέρω κέγώ ; ίσως νὰ φοβοῦνται νὰ πάρουν πίσω τὸ λόγο τους.

Δασκάλα : 'Πέ μου νὰ 'δῶ, Νίκο, αν είχες δώδεκα δαμάσκηνα κι ο μικρός σου άδερφός σου ζητοῦσε τὸ μισό, πῶς θά σοῦμναν ;
Νίκος (άμέσως) : Δώδεκα !

είναι πολύ λυπημένη. Και λέει μοναχή της.

— 'Η δυστυχία μου είναι πολύ φανερή' τί μου χρησιμεύει νὰ ζήσω περισσότερο ;

Φωνάζει τις σκλάβες της· είχε πάρει την άπόφαση :

— 'Ας άνεδοῦμε στην κάμαρή μου, γιά νὰ βρούμε κεί κομμάτι διασκέδαση.

Έπειτα λέει :

— Θα πεθάνω σήμερα και θα ξαναβρω τὸ Χαφμπούρ στα ούράνια. 'Αν είναι δῶ κανέναν που είν' άφορμή γιά τὸ χαμό του Χαφμπούρ, θα ξεδικηθῶ, γιάτι μαζί θα καοῦμε. 'Αν βρίσκονται μέσα στο παλάτι του βασιλιά άθῶποι, που χαρήκανε με του Χαφμπούρ τὸ θάνατο, θα ξεδικηθῶ πανου στις άρραβωνιαστικές του.

Βάνει φωτιά στην κάμαρη, που άνάφτει μονομιάς. 'Η πυρκαγιά ξεσπάει. Έτσι ή Σινίλδη δείχνει την άγάπη της. 'Ο Χαφμπούρ γυρίζει τὸ κεφάλι, άγναντεύει την κάμαρη της Σινίλδης νὰ καίγεται όλη.

— Γραβήχτε τὸ κόκκινό μου πανωφόρι κι αφήστε το νὰ πέση καταγής. Κι αν είχα δέκα ζωές στην έξουσία μου, δε θά ζητοῦσα νὰ τις διαφεντέω.

'Ο βασιλιάς Σιδάρδ κοιτάζει άπ' τὸ παράθυρο· τὸ πνεύμα του είναι άνήσυχο. Βλέπει τὸ Χαφμπούρ

'Από τότε ή συντροφιά των παιδιών άλλαξε λημέρι. Έκαμαν πρώτα λίγον καιρό ν' άνεδοῦν στο κάστρο, ως που λησμονήσαν ό,τι είχαν πῆρη κι' ως που ξανάρε ή πρώτη έπιθυμία τους. 'Ομως τὸ λημέρι τους τ' άγαπήμένο, την τάπια, την ξεγραψαν γιά πάντα πειά. 'Ο βοσκός την πάτησε στα καλά και την έκαμε δική του' και την έκαμε νὰ μην παραλλάξη από μαντρι και στάλισμα γιδιών. Τῆς έβαλε άμπατή πλεγμένη με λούρες από λυγαριά. Πλάγι της ίστησε τὸ δικό του τὸ καλύδι σκεπασμένο μ' άσφακίεις. 'Ολόγυρα έφκειασε ίσκιους από χορτάρια, σκεπή των ζωντανών του. Καταμεσῆς τῆς τάπιας έμπηξε παλούκι μεγάλο μ' ένα μπότσικα στην κορφή, γιά τὸ καλό, καρφωμένο. Καθώς μιὰ μέρα βρέθηκαν εκεί τὰ παιδιά, σ' όρα που έλειπε ο βοσκός με τὰ τραγιά του, κ' είδαν αυτά τῆς στάνης τὰ παράξενα συγύρια και τὰ χτύπησε ή βρώμα τῆς κοπριάς. θυμός μεγάλος πρώτα τάπιασε. Χύθηκαν νὰ μποῦν και νὰ χαλάσουν τὸ τσοπάνικο νοικοκυρεϊό. Τότε ο άγριόσκυλος που ζύπνησε τὰ πήρε στο κοντό. Και δεν είταν άπ' τὸ φόβο του σκυλιού, παρ' από λύπη κι' από σιχασιά που δε θέλησαν πειά νὰ ξαναϊδούν την τάπια. Κι' όσες φορές άνέβαιναν, πάντα κρυφά, στο κάστρο, τραβούσαν ίσα γιά τὴ Μίνα. 'Αναδαν θειαφοκέρια, που έπαίρναν μαζί τους, και με βήματ' άφοβα τραβούσαν κ' έβγαίναν στην τρύπα. Έκειθε ήταν εύκολο νὰ κατεβούν, γιάτι από την πρώτη μέρα είχαν μαζέψη πέτρες κ' έκαμαν σκάλα πρόχειρη.

Τι τόπος παράξενος, δασωμένος, άγριος ήταν ή Φόσσα ! 'Απ' τὸνα πλευρὸ τὸ κάστρο κι' από τ' άλλο τοίχος χαμηλότερος τὴ φύλαγαν άπάτητη άπ' άνθρώπου ή ζωντόβολου ποδάρι και την έκαναν κλεισμα άνέμπατο, όλογύριστο, άγκαθοφραγμένο. 'Ο ήλιος δεν έβλεπε τὸ βαθουλὸ άπλωμά της παρά λίγες ώρες μοναχά. Τῆς άλλες ίσκιος πυκνότατοι χυμένοι μέσ' τῆς πατουλιές έκαναν τὴ μέρα νύχτα.

'Από του κάστρου τὰ θεμέλια κι' από κάθε πιθανή χωμάτου χάραξαν νερά περίσσια, άστείρευτα, που άγρίεψαν και θράσεψαν κάθε κλαρι και χόρτο και δέντρι. Έκει ή σκυιά είχε τ' άνάστημα πλατάνου· κι' από κάτου, κι' από γύρω της, ή μαυροφυλλη άγουζά κυνηγοῦσε στο ψήλωμα την καλαμιά την άγρια. 'Ο φλόμος ο γαλακτερός πολέμαγε νὰ φτάση την άγουζά κι' ο ταπεινός ο σφέδουκλας νὰ περῶση τὸ φλόμο. 'Ο βάτος άφινε τὰ λουριά του, παχιά σαν άμπελόκλαδα, και πλέκονταν σφιχτά με τ' άλλα τ' άγριοχόρτα. Μέσα στῆς πέτρες ρίζωνε θυμωμένη ή βρωμερή πικραγγοῦριά και κάτου στο θρασόμαχο τὸ χῶμα μάνιζε ή τοικνίδα. Που νὰ πατήση και που νὰ σταθῆ άνθρωπος σε τόπο, που μοναχά γιά τους βατράχους και τὰ φείδια και τῆς χελώνες ήταν καλή διαμονή κι' άτάραχο βασίλειο ;

'Ομως τῆς πρώτες μέρες άρσε πολύ στο παιδιά ή Φόσσα. Και θάλεγε κανέναν πὼς ήταν έπίτηδες καμωμένη γιά κρυφούλια και παιγνίδια. Είχε τόσα δέντρα ν' άνεβαίνουν τὰ παιδιά, κυνηγώντας τὸ ένα τ' άλλο, ή νὰ καθωνται στους ίσκιους λέγοντας παρχμύθια. Είχε σκυιές νὰ τρών τὰ σῦκα τους και νὰ κάνουν με τῆς βέργες τους δοξάρια. Είχε βά-α, δάση δάκκερα, νὰ χορταίνουν μουρα. Είχε πυκνές κουφοζυλιές νὰ κάνουν με τὰ κλωνάρια τους ντουφέκια, κι' άγουζεις δά όσες ήθελαν νὰ βγάνουν μελάνη άπ' τὸν καρπό τους και νὰ ζωγραφίζουν στους τοίχους του κάστρου πλάσματα φανταχτερά. Δόθηκαν λοιπόν σε κάθε λογῆς παιγνίδια που τους έρχονταν καλόβολα εκεί μέσα. 'Ομως δεν είχαν τόπο ελεύτερο νὰ ξεθυμαίνουν στα κυνηγητά και στα πηδήματα. Ούτε νὰ φωνάζουν ή νὰ τραγουδοῦν είχαν πειά τόλμη, γιάτι ο βοσκός από πανου ακόμα δεν τάχε καταλάβη, άλλοιως θα τάκανε με τὰ λιθάρια νὰ μην έχουν κατά που νὰ γύρουν. Σὰ βαριώνταν τέλος τὰ παιγνίδια, λούφαζαν κρυμμένα μέσ' τους ίσκιους. Γύρω τους άπλώνονταν χπει-

κρεμασμένο στη βαλανιδια και τῆς Σινίλδης την κάμαρη νὰ καίγεται. Ένας μικρός άκόλουθος στα κόκκινα ντυμένος τρέχει και φωνάζει :

— 'Η περήφανη Σινίλδη καίγεται στην κάμαρή της κ' όλες τις σκλάβες της.

— Ποτέ, λέει ο Σιδάρδ, δυο βασιλόπουλα δεν είχαν τόσο λυπητερή μοιρα. 'Αν ήξερα πὼς ή άγάπη τους ήταν έτσι δυνατή, δε θα τους χωρίζα γιά όλη τὴ Δανιμαρκία. Τρέξτε στην κάμαρη τῆς Σινίλδης και προσπαθήστε νὰ τὴ σώστε· τρέξτε στην κρεμάλα· δεν ήταν κλέφτης ο Χαφμπούρ.

Κι ότα φτάσανε στην κάμαρη τῆς Σινίλδης, τὴ βρήκαν ξεπλωμένη χωρις ζωή μες στη φωτιά· κι' ότα στη κρεμάλα φτάσανε, ήταν ο Χαφμπούρ νεκρός.

Πῆραν τὸ Χαφμπούρ, τὸ γιδ του βασιλιά, τὸν τυλίξαν μες σε λευκὸ σεντόνι και τότε θάψανε στο άγιασμένο χῶμα στην πολυαγαπημένη του σιρά.

Πιάσαν τὴ σκλάβα άπ' τὸ λαιμό και τὰ μαλλιά και την έκαμαν νὰ δοκιμάση θάνατο τρομερό. Τῆνε χάσανε ζωντανή μέσα στη γής. Αυτό ήταν τὸ κρεββατι του γάμου της.

(Μετάφραση 'Ηλ. Β).

Η. Μ. Είναι φανερό και σπουδαία ή παραπολύ μεγάλη όμοιότητα σε μερικά μεριδὲ του 'Δανιμαρκέζικου τούτου

δημοτικῶ τραγουδιῶ με τὴ δική μας τὴν 'Ηλιογέννητη» τὸ ξεκουστὸ τραγοῦδι, που σε πολλά μέρη τῆς 'Ηπειρος τὸ λένε και σαν παραμῦθι. 'Οπως έδῶ, έτσι και στην 'Ηλιογέννητη τὸ βασιλόπουλο ρωτάει τὴ μάγισσα, πὼς βίπολάφη τὴν άγάπη του· έτσι νύνεται γυναίκα και πᾶσι νὰ βρῆ τὴν όμορφη παρθένα, που γνέθει άνάμεσα στις σκλάβες της. 'Ετσι τὸν δέχεται με χαρά σαν κίρη και τὸν παίρνει νὰ κοιμηθῆ μαζί της. 'Ετσι πεθαίνουν κ' οι δυο την ίδια στιγμή. Μοναχά πὼς στην 'Ηλιογέννητη δε βρίσκονται, κακιά σκλάβα και καταδόσες, παρὰ ξεγέλασμα, που γίνεται άφορμή νὰ πεθάνη ή 'Ηλιογέννητη και νὰ σκοτωθῆ ο άγαπημένος της άπάνου στο νεκρὸ της. Πιὸ τρυφερὸ τὸ δικὸ μας τραγοῦδι και πιὸ άπλοικό· γι' αυτό πιὸ τεχνικό κι άψηλονόητο· πιὸ τραγικό κι άγριο τὸ Δανιμαρκέζικο. Τάχα ή άθάνατη 'Ελληνική πηγὴ νάδωσε και στις άπόμακρες αυτές χωρες τέτοιο τραγοῦδι τῆς άγάπης ; 'Η 'Ηλιογέννητη» είναι γνωρίμη παντού στην 'Ελλάδα και σ' όλα τὰ νησιά μας τῆς 'Ανατολής. 'Ο εσβαστός μας κ. Πολίτης θά ξέρη βέβαια ποιά είναι ή άπόκρυφη δέση όλων αυτών των τραγοῦδιῶ που ζῶνε στο σιγάμα του λαοῦ τάσα άνόμοιων τάπων.